

Ο ΜΥΣΤΙΚΙΣΜΟΣ ΣΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

Στό δεύτερο βιβλίο των «Βασιλέων» της Παλαιάς Διαθήκης, διαβάζουμε πώς ο λαός του Ισραήλ αίνουσε τον Κύριον με όλα τα είδη των μουσικών οργάνων, όργανα, όργανα, λύρες, τύμπανα, κρτάλα, σείστρα, κύμβαλα και τρομπέτες. Και πώς, τὰ μεσάνυχτα, ὁ Προφήτης ἀφιερωμένος στή σύνθεσι των ψαλμῶν του, ἄκουε τὴν ἄρρα του, τὴν κρεμασμένην ἄπάνω ἀπὸ τὴν κλίνη του, ὡς ἀνηγγὴ αὐτομάτως αἴνους καὶ ὕμνους γιὰ τὴν ἕβαστὴ δόξα τοῦ Κυρίου . . .

Ὅσο γιὰ τὸ «Ἄσμα Ἀσμάτων» τοῦ Σολομώντος, τὸ βιβλίο αὐτὸ εἶναι τόσο γεμάτο ἀπὸ τὸ μυστικισμὸ τῆς Ἀγάπης, τῆς Ἐδουλαχίας καὶ τῆς Χαράς, ὥστε οἱ σχολιασταὶ του νὰ τὸ θεωροῦν ὡς μίαν περίληψιν ὅλων τῶν Ἁγίων Γραφῶν, ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητος, ἀπ' τὸν καιρὸ ποὺ ὑπῆρξε, ὑπάρχει καὶ θὰ ὑπᾶτὴ ἀκόμη ὡς τις χιλιετηρίδες χιλιετηρίδων . . .

Τὸν μυστικισμὸν αὐτὸ τῆς Ἀγάπης, ποὺ ἐξαιρεται ὡς τις σφαῖρες τῆς ὑπερούσιας πνευματικότητος, θὰ συναντήσουμε καὶ στὴ Βίβλον τοῦ Κομφουκιῦ, ὡς ἓνα πρῶτιστον συντελεστὴν τῆς μουσικῆς, ποὺ ρυθμίζει αὐτὴ τὴν ἰσορροπία τοῦ Σύμπαντος. Κατὰ τὸν Κινέζο φιλόσοφο, ἡ Μουσικὴ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἀποκάλυψις τῆς Ἰδέας τοῦ Θεοῦ στὸν κόσμον καὶ ἡ ἀναμέτρησι τῶν δυνάμεων τοῦ Θεοῦ. Μὲ τὴ Μουσικὴ ὁ ἄνθρωπος συνειδητὰ εἶτε ἀσυνειδητὰ, ἔρχεται σὲ συνάφεια μὲ τις πνευματικὲς δυνάμεις τοῦ Ὑπερέραν καὶ ἐπικοινωνεῖ μὲ τὸν νοητὸν ἄρατον κόσμον τῆς ψυχῆς.

Ἄν ἐρευνῶσαμεν στοὺς «Νόμους τοῦ Μανού» τὴ σχέση τῆς Μουσικῆς μὲ τὰ τέσσερα στοιχεῖα, τὸν ἀέρα, τὸ νερὸ, τὴ φωτιά, τὴ γῆ, τὴν ἐπίβρασι τῶν παγκόσμιων ἤχων ἐπάνω στὶς τροχιὰς τῶν ἀστρων, τὸν ἀπέραντο μουσικὸν ὄξονα τοῦ στερεώματος γύρω ἀπὸ τὸν ὁποῖον περιστρέφονται ὅλα τ' ἄρατα τοῦ Σύμπαντος στοιχεῖα, θὰ βροῦμε τις πρῶτες βασικὲς πηγὲς τοῦ Χριστιανικοῦ μυστικισμοῦ. Ὁ μυστικισμὸς αὐτὸς δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἡ πληρότης τοῦ πνεύματος ποὺ βρίσκει στὴν ἴδια του ἀνάταση ἐκεῖνο τοῦ ζητοῦσε πρὶν νὰ βρῆ στὶς αἰσθητὲς μορφῆς τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, καὶ ἡ ἐπικοινωνία του μὲ τὰ βαθύτατα μυστήρια τῆς φύσεως καὶ τῆς ψυχῆς.

Ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἀγάπη ἀνθρώπινη, πάθος φιλογερό τῆς ἀκόρεστης ψυχῆς ποὺ ζητᾷ μίαν διέξοδο στὴν ἀνάτασι τῆς Ἰδέας. Ὁλος ὁ μυστικισμὸς τῆς Μουσικῆς εἶναι μίαν παγκόσμια Συμφωνία τῆς ἀνθρώπινης ἀγάπης. Οἱ μαγικὲς ἐπικλήσεις μὲ τις ὁποῖες οἱ πρῶτογονοὶ λαοὶ ζητοῦσαν νὰ ἐξορκίσουν τις ὄξυνστες ἐχθρικές δυνάμεις τῆς Φύσεως, τὰ φίλτρα τῶν ἀρχαίων μουσικῶν ἐπωδῶν, ποὺ ἐπούλωναν τις αἱματωμένες πληγὲς τῶν πολεμιστῶν τῆς Ἰλιάδος μὰ γιάτρευαν καὶ τὰ ψυχικὰ πάθη, οἱ ψαλμοὶ καὶ αἶνοι τοῦ περιουσιου λαοῦ τοῦ Ισραήλ, τὰ λειτουργικὰ κείμενα ποὺ ἀνύψωσαν μὲ τὰ Γρηγοριανὰ μέλη ὄργανα μουσικὰ μνημεῖα, ὅλος ὁ μουσικὸς μυστικισμὸς τοῦ Μεσαίωνα,

τροβ. δούρου, τρευβίρου, μουσικοί Ιππότοι, μενετρέλ, τραγωδία βέβηλα της Φύσεως και κτίσεως του κόσμου δένδρα θλανθιομένα, μαγείες της 'Ανοιξέως, σεληνόφωτα γλυκά άκρογιάλια, βροσερές σκίες, μουσικές όνειρεμένες και μουσικές φρικιαστικές... Καί ύστερα άπ' τόν Μεσαίωνα, ή μουσική 'Αναγέννησις, δηλ μουσικισμός, δηλ άγάπη, Λειτουργίες, μοττέτα, μαδριγάλια-όσματα επικά ενός αούστρου ύπερκόσμου μεγαλείου, που προημούν τή μεγάλη λουθηριανή άναμόρφωσι· 'Η πρώτη έμφάνισις τών «Κοράλ» που άνοηούν σ' έλους τών τόνων τόν έρωτα τών νεοφώτιστων ανθρώπων προς τόν δημιουργόν τους.

Οι προφηταί και πρόδρομοι του μεγάλου Μπάχ άπαθανάτιζούν πριν άπό τόν άναμενόμενο μουσικό Μεσαίον τόν θαυμαστό αυτό έιδος. 'Όλοι γεμάτοι ταπεινωσι και αυτριβή, γεμάτοι βαθύτατη και άκλόνητη πίστι περιβάλλουν τά έριά θέματα τους με τούς χρυσόπορφυρους σταυρούς με τής θαυμαστικής άντιστικτικής έργασίας που σελαγίζει έκτοτε μέσα στούς μουσικούς αιώνες.

Και έρχεται ό 'Αναμενόμενος τών μουσικών καιρών, ό 'Ιωάννης Σιβασιανός Μπάχ με τίς χρυσόκτινες δημιουργίες του, Μοτέττα, Καντάτες, λειτουργίες, 'Ορατόρια, Πάθη του Κυριου κατά Ματθαίου, κατά 'Ιωάννην, με τί βαθύπνοη 'Αγάπη που έμψυχώνει τό έργο του άπ' άκρη άς άκρη άγάπη του Χριστού, άγάπη τών ανθρώπων... 'Ακολουθούν ό Χάιντελ με τό «Μεσσία» του ό Χάουδν με τί «Δημιουργία», ό Μότσαρτ με τό «Ρέκβιεμ», άπόστολοι του μεγάλου μουσικού Μυστικισμού.

Ο Μπετόβεν έρχεται να διδάξη τόν κόσμο ότι «ή Μουσική είναι μία άποκάλυψη άνωτερη άπ' τί Φιλοσοφία». 'Ακούοντας τήν άποκαλυπτική μουσική του, υψοώμενη τήν Ιστορική πραγματικότητα τής «έκστάσεως» όπως τήν δοκίμασαν οι 'Αγιοι και οι Μάρτυρες τής Χριστιανοσύνης, οι «γκιογκις» βραχυμένες ή βουδιστάι, οι φιλόσοφοι τής 'Αλεξανδρινής σχολής, οι θεόληπτοι άσκηταί που ζούσαν κλειόμενοι σ' δικούς τους κόσμους. «Εκείνος που θέ νωρίστη τί Μουσική μου θά λυτρωθή για πάντα άπό τίς ανθρώπινες θλίψεις.» 'Η Μπετοβενική αύτή φράσις δείχνει στήν πονεμένη 'Ανθρωπότητα τόν όρομό που άκολουθήσει ό 'Ισιος για να βρη τί λώτρων «Durch Leiden, Freude». 'Η «Χορά μέσα άπ' τί λώτρ» ή έκστατική χαρά του μουσικού Μυστικισμού που βρσκοι στήν 'Ενάτη Συμφωνία μία θαυμαστήν όλοκληρωσι. 'Ο μεγάλος άνθρωπος τής έρχεται με τίς Συμφωνίες του να δοξάση τήν θέλησι, τί δύναμι! που θά νικήση τί Μοίρα, τόν 'Ηρωα που με τό θάρρος του, τήν άνδρεία και τήν άρετή του θα όσση τήν άνθρωπότητα. 'Αφίνε μο' άπ' τήν πανάγαθη ψυχή του να ξεχυθή ένας ύμνος έλγνομοσύνης για τί ζωοδότειρα Φύσι. Μέσα στήν έξόρμησι τής παγκόσμιας άγάπης, τής άδελφώσεως όλων τών ανθρώπων, ευαγγελίζεται τήν ένωσι τους με τί μεγάλη Χαρά, τήν πλήρη συνειδητοποίηση τής ανθρώπινης δυνάμεως και τής άνθρώπινης εύτυχίας. Οι Συμφωνίες του Μπετόβεν-έπικές, λυρικές ή θεόπνευστες, είναι τόσα έπεισόδια που 'Ισιου μεγάλου μουσικού ποιήματος που μάς παρουσιάζει αύτή τήν Ιδέα τής συλλήφους τής ζωής και τής δημιουργίας. Μία γινάντια ήμνευσις, ποτιομένη με τήν Ιδέα τής άνθρώπινης άλληλεγγύης. «Μέσα στή μουσική μου βρισκομαι πλησιέστερα προς τόν Θεό

παρά κάθε άλλος άνθρωπος.» 'Η σταθερή αύτή πεποιθσις τής άράιας ήρωικής ψυχής του μάς έπληγει όλο τό μουσικό μουσικότό του Μπετόβεν.

'Ο Μπετόβεν και ό Βάνερ κυριαρχούν σ' όλο τόν 19ον αιώνα. Τόν μοιράζονται έξίσου στή μουσική τους ό μεγάλος θείστης και ό μεγάλος παγανιστής—τό Α και τό Ω τής Μουσικής που ήκλεισαν τόν κύκλο του μεγάλου Μυστικισμού στήν Τέχνη. 'Ο Βάνερ προήλθεν άπό τόν Μπετόβεν τόν 'Αναρχο. Τό μουσικό δαιμονίό του είναι γεμάτο άπό μουσικισμό ή αίσθησιασμό έξίσου. 'Η πνευματικότες τής μουσικής του πηγάζει άπό τόσες συνταραγμένες πηγές! Παράφορος μέσα στίς μουσικές φαντασιώσεις που μάς παρασέρνει άκάθεκτα, μάς επιβάλλει τά φλογισμένα όνειρά του, έξω άπό κάθε πραγματική ψυχική ζωή, σ' χώρες μυθολογικές, ακαθόριστες, μέσα σ' θρυλικούς κόσμους. Στά μάτια του, ή μόνη πραγματικότες είναι τό πάθος, και ό θάνατος είναι ή μόνη ζωή. 'Ο μουσικισμός είναι βαθύτατα παγανιστικός και κολασμένος. 'Ο πόθος του είναι άχόρταγος. Μέσα του παλεύουν όλοι ή άντινομίες, όλες οι αντίθετες δημιουργικές δυνάμεις. Μα ή αγωνιώδης του προσπάθεια για μία άνύψωσι επάνω άπ' τί συνταραγμένη έποχή του, όσζει τόν μεγάλο αυτόν κολασμένο τής Τέχνης. 'Ο Βάνερ εξαγνίζεται με τήν δημιουργία του «Πάρισαλ» τού άνότατου και άνίδεου 'Ηρωα που άναζητούσε με πάθος να δημιουργήσ' όλη του τί ζωή. 'Ετσι, ό μουσικός μουσικισμός τού Βάνερ βρσκοι τόν άληθινό, τόν άγιασμένο όρομό τής 'Αλήθειας και του 'Εξαγνισμού, ύστερα άπό τόσες φλογερές περιπλανήσεις του μέσα σ' άντρα τής 'Αφροδίτης, τά ρόδινα σπήλαια του 'Ηβουσιου, τούς μαγεμένους κήπους του Κίλοκφορ και τίς μαδρες νύχτες του έρωτικού έκμηνειομο του Τριστόαν.

'Ο Βάνερ με τί συνταραγμένη και τόσο έπικίνδυνη μουσική του, δικαιώνει τόν Νίτσε που τόν άπεκάλεσε «Καλλίστρο τής Τέχνης». Μάς συναρπάζει βίαια, μάς μεθά με θανατερά μαγικά φίλτρα, και μάς άφηνει στο τέλος άβραβαιους, άγιάτρευτα συντριμμένους.

'Ο Μπετόβεν κορυφώνει τόν χριστιανικό μουσικισμό μ' ένα στωικό μεγαλείο. 'Η μουσική του είναι ένα βάπτισμα ποιοθήσεως, θελήσεως κι' άγάπης. Μάς μιλεί με τήν γλώσσα του ήρωικού λουκευτου, και σ'τά μεγαλύτερα χριστιανικά του έργα τήν «Επίσημη Λειτουργία» τό «Χριστό στο 'Όρος τών 'Ελαιών», που είναι άπό τήν αντίθετη πλευρά τού «Πάρισαλ» ό όλο άπροσπέλαστες μουσικές κορφές τής Χριστιανοσύνης.

'Ο Λιου που πρόφηρε τί μεγαλοφυα του, είναι καυτώμα στο βωμό τής βαγνερικής λατρείας, άπο ένας γεννημένος μουσικιστής, που ζή τούς μεγάλους ψυχικούς όματισμούς μέσα στή μουσική του. 'Η «Δαντική Συμφωνία» του είναι μία «Νία ηυονα» άποκρυσταλλώμενη σ' τόνους. Τό τρίπτυχο τής «Συμφωνία του Φόουστ» που αναδημιουργεί, σ' μία μεγαλειώδη συνθετικότητα, τήν υπέρνταση του πάθους, τήν έξλη του κακού, τί λώτρωση με τί δύναμι τής 'Αγνότητας και τής 'Επιθύσε, ό «Θούλος τής 'Αγίας 'Ελισάβετ» ό «'Αγιος Φραγκίσκος τής Παύλας που βαδίζει επάνω στα κίματα» ό «'Αγιος Φραγκίσκος τής 'Ασοζής που κάνει κήρυγμα στα πουλάκια», κι αυτά άκόμη τό «Ερωτικά 'Ονειρα» τού μεγάλου ρομαντικού, όρατα όσα μεγαλότομες προσεχές, είναι πλημυρισμένα άπό ένδομυχο, βαθύτατο μουσικισμό μουσικά δημιουργήματα.